

Acute en chronische pijnsignalen leren lezen: theorie en praktijk

Een van de lastigste dingen bij het houden of rijden van paarden is een inschatting maken of ze pijn hebben en zo ja hoeveel. Vooral bij vage klachten is dat lastig. Maar soms weet je dat een paard ergens voor behandeld is, maar is het vaak niet duidelijk of de pijn erger-, minder erg of gelijk is aan de dag ervoor en dus of de behandeling voldoende werkt of dat er toch beter een hogere dosis medicatie gegeven moet worden. Nog lastiger wordt het bij chronische pijn: een paard kan heel geleidelijk steeds meer pijn krijgen zonder dat de eigenaar merkt dat het om pijn gaat, en vaak denken eigenaren zo is mijn paard altijd, totdat blijkt dat er toch meer aan de hand is. Regelmatig wordt de reactie van een paard op chronische pijn primair aangezien als een gedragsprobleem. Ook dierenartsen buigen zich daarover, omdat ook voor hen pijn lastig te bepalen is. Een belangrijke reden is omdat er geen gouden standaard is: pijn is niet meetbaar. Maar ook omdat pijn heel individueel en subjectief kan zijn. Het beoordelen van pijn is nog ingewikkelder omdat vergelijkbare individuen (hetzelfde geslacht, dezelfde leeftijd, dezelfde ras,) dezelfde pijn anders kunnen uiten, bijvoorbeeld na castratie of een andere “standaard” interventie. Bovendien heeft het tonen van pijn bij dieren een negatieve invloed op hun overlevingskans, en hun voortplanting. In een onderzoek van meer dan > 30 jaar video opnames in een hele grote paarden kliniek in de US is aangetoond dat pijnsignalen of andere signalen van ongemak, wel 70 tot 100% minder worden als er een mens in de buurt is, in vergelijking met de periode ervoor en erna als deze paarden beoordeeld werden alleen via een camerasysteem. Dus paarden verbergen ook nog hun pijn en ongemak actief voor mensen.

Zowel in mijn eigen verwijspraktijk als klinische etholoog* onder andere op de gedragspoli voor paarden aan de universiteit Utrecht, als bij mijn internationale collega's is duidelijk dat pijn of angst voor pijn in (te) veel gevallen de drijvende factor is voor het ontstaan en in stand blijven van grotere of kleinere gedragsproblemen. Dit kan samengaan met niet optimale opgroei, huisvesting-, management- en/of omgang.

Kortom er is al lange tijd behoefte aan een praktische, valide, betrouwbare en effectieve manier om pijn bij paarden te beoordelen. Er kan gekeken worden naar verschillende aspecten van het hele dier, maar ook bv alleen maar naar hoe een dier beweegt (een kreupelheidsscore). Een 10 - 15 jaar geleden zijn er ook de zogeheten pijngezichten (grimasscales) ontwikkeld voor heel veel diersoorten, en ook bij het paard. Echter dat is een tamelijk statische beoordeling waarin delen van het hoofd (stand van de oren, neusgaten, ogen, spierspanning van de mond, neusbrug etc.) vergeleken wordt met foto's. Sinds een jaar of 8 zijn er ook samengestelde dynamische systemen ontwikkeld die meer recht doen aan de verschillende reacties van individuen op pijn. Samen met Thijs van Loon en andere collega's van de Universiteitskliniek Paard in Utrecht hebben we door middel van veel wetenschappelijk onderzoek twee van dit soort samengestelde dynamische pijnschalen ontwikkeld en gevalideerd voor zowel het hele paard als voor pijngezichten. De eerste schalen waren voor acute pijn bij koliek bij aankomst in de kliniek maar later hebben we de schalen verfijnd voor meerder typen pijn (koliek; kreupelheid; na operatie bv), voor chronische pijn, maar ook voor eigenaren en voor ezels. Er is inmiddels ook, op basis van al ons onderzoek, een app gebouwd waarmee zowel deze dynamische pijnsignalen beoordeeld en opgeslagen kunnen worden door naar het hele dier te kijken, of naar pijngezichten onafhankelijk van waar de pijn vandaan komt (koliek; kreupelheid; na operatie bv). Maar ook is er de mogelijkheid chronische pijn gestandaardiseerd te beoordelen. Het mooie is dat deze app voor zowel eigenaren als dierenartsen gratis beschikbaar is.

Ook internationaal bij andere onderzoeksgroepen zijn er pijnsignaal schalen ontwikkeld, vergelijkbaar met de Utrechtse protocollen, soms voor een bepaald probleem maar ook voor bv gereden paarden (maar die laatste werkt maar bij een beperkte groep paarden – NB niet bij IJslanders). Inmiddels zijn we bezig de goede elementen van al die schalen samen te voegen en te

harmoniseren zodat er uiteindelijk een internationaal geaccepteerde gecombineerde schaal overblijft.

Het goede aan het gebruik van dit soort pijnbeoordelingsprotocollen is het herkennen van subtiele pijn; de behandeling van een paard waarvan bekend is dat het pijn heeft (bijvoorbeeld na een operatie) dagelijks te evalueren en de behandeling te optimaliseren; maar de app werkt ook onafhankelijk van de persoon die scoort. De ervaring leert dat mensen die de app gebruiken ook meer leren waar ze op moeten letten, en daardoor eerder alert zijn bij een beginnend probleem. Uiteraard is er altijd nog een dierenarts nodig om een uiteindelijke diagnose te stellen en evt. te behandelen.

Tijdens de lezing zal ik in gaan op de geschiedenis, de schalen, de voor- en nadelen; en hoe dit soort schalen gebruikt kunnen worden. Daarom wil ik met de Utrechtse app ook gaan oefenen.

Dus voor iedereen die wil meedoen tijdens de lezing:

Download de EPWA-app van <https://www.epwa.nl/>, en maak een 'dummy paard' aan. Daar mee gaan we de oefeningen doen.

* specialist in afwijkend gedrag bij dieren, in mijn geval paarden en ezels

Tekst: Machteld van Dierendonck